

תוכן עניינים

2.....	מבוא
4.....	ההמשכיות היהודית
4.....	חינוך יהודי
6.....	ממדי ההתבוללות
8.....	הקשר עם ישראל
10.....	יחסי יהודי ארה"ב וישראל השווה משנות ה-60 ומשנות ה-90
12.....	פרויקט תגלית Birthright-Israel - ישראל כמשאב
15.....	אתגרי פרויקט תגלית
17.....	השפעת הפרויקט על החינוך ליהדות בקרב צעירי ארה"ב היהודים
20.....	התמודדות עם תופעת ההתבוללות בקרב צעירי ארה"ב היהודים
21.....	חיזוק החיבור למדינת ישראל בקרב צעירי ארה"ב היהודים
24.....	דיון ומסקנות
28.....	ביבליוגרפיה

מבוא

מדינת ישראל מנסה לאורך שנים להגביר את הזיקה בין היהודים החיים בחו"ל לבין מדינת ישראל. זיקה זו נועדה להגביר את העלייה של יהודים בתפוצות למדינת ישראל והן להגביר את תחושת המחויבות והאמפטיה כלפי מדינת ישראל. אולם מראשית המילניום החדש זוהתה מגמה לפי יהודים אמריקנים צעירים מגלים זהות ואמפטיה נמוכה כלפי ישראל עקב תפיסות ליברליות המעודדות אותם לבקר ולבחון את העמדה הישראלית, הזדהות עם מצוקתם של הפלסטינים, והרצון של הצעירים ליהנות מחשיבה עצמית ולקבוע בעצמם את מידת שיוכם לישראל. עובדות אלה מהוות את אחד האתגרים הבולטים ביותר של מדינת ישראל, שכן בעוד שהוריהם של הצעירים מגלים מחויבות והזדהות רבה יותר עם ישראל כתוצאה ממלחמת ששת הימים ויום הכיפורים, הצעירים כעת אינם מגלים זהות ומחויבות דומה שעשויה להשפיע בעתיד על מידת המחויבות והתמיכה האמריקנית לישראל (Beinart, 2010: 2-5).

אולם המחויבות למדינת ישראל מהווה רק דאגה אחת בקרב האליטות הפוליטיות בישראל והן בקרב נציגי הקהילות היהודיות. למעשה עולה הטענה כי עתידה של היהדות בכלל עשויה להשתנות מהותית כתוצאה מתופעות ההתבוללות הגדלה בשנים האחרונות, החשש לפיו החינוך היהודי בחו"ל ישחק לחלוטין והקשרים בין ישראל לתפוצות יפגע משמעותית. הסברה היא כי על-מנת להתמודד עם הבעיות האמורות יש להגביר את הזיקה בין הצעירים היהודים בעולם וארה"ב בפרט (הנחשבת למדינה היחידה החשובה ביותר לישראל מבחינת סיוע ומחויבות קיומית). ברם, מצד אחד קהילות יהודיות בעולם התקשו לאורך זמן לזהות מדיניות קבועה מצד ישראל שממנה ניתן לפתח פעילות להגברת הזיקה בקרב הצעירים, ואילו מצד שני סוכנויות וותיקות ישראליות כדוגמת ההסתדרות הציונית והסוכנות היהודית סבלו מצמצום משאבים מתמשך. בהתאם לכך עלתה התוכנית לחשוף צעירים יהודים בתפוצות לאורח החיים בישראל מתוך כוונה ליצור זיקה הדוקה יותר בין הצעירים היהודים בחו"ל לבין מדינת ישראל. היה זה ראשית התפתחותו של פרויקט "תגלית" (שפר ורוט-טולדנו, 2006: 9, 51-50).

פרויקט תגלית שהחל משנת 1994 אך יצא אל הפועל רק בסוף שנות ה-90, חשף צעירים יהודיים מהתפוצות לאורח החיים במדינת ישראל ופרויקט זה נחשב לאחד הפתרונות המוצלחים לבעיית יהודי התפוצות וזיקתם לישראל. משתתפים בפרויקט ציינו כי הם פיתחו קשר חזק יותר לישראל ביחס לתקופה טרום השתתפותם בפרויקט והן ביחס לעמיתים יהודים אחרים שלא לקחו חלק בפרויקט. בנוסף המשתתפים ציינו כי הם גילו נכונות רבה יותר להתחתן עם בן/בת זוג יהודים ולגדל את ילדיהם כיהודים, והמשתתפים הפגינו הבנה ברורה יותר של החברה הישראלית והאתגרים הנעוצים בפני מדינת ישראל (Saxe, Sasson, & Kadushin, Wright, Shain, & Saxe, 2012: 173; Hecht, 2006: 4). מאידך, עולה הטענה כי למרות שפרויקט תגלית אכן מגביר את תחושת הזהות היהודית והזיקה לישראל, משתנים אחרים משפיעים על הקשר האמור גם-כן כדוגמת מעורבות פוליטית, שיוך למפלגה פוליטית בארה"ב (רפובליקנים מגלים אהדה רבה יותר ונטולת ביקורת כלפי ישראל ביחס לדמוקרטים) והן אף עליה בגיל, כאשר יהודים אמריקנים בני 30-40 מגלים את מידת האהדה והזיקה לישראל ברמה הגבוהה ביותר. ומשתנים אלה חשובים לא פחות מאשר פרויקט תגלית (Saxon, Phillips, Wright, Kadushin, & Saxe, 2012: 79). עמדה נוספת גורסת כי ככל שסביבתו הקרובה של הצעיר היהודי מזוהה עם ערכים יהודים, חברים יהודים וסביבת עבודה ולימודים עם יהודים, כך יגבר הסיכוי להמשיך את המסורת היהודית ולהפחית בתופעת

ההמשכיות היהודית

מטרת הפרק הנוכחי היא לבחון את ההמשכיות היהודית מחוץ לתחומי מדינת ישראל בדגש על ארה"ב. בעוד שבמדינת ישראל ערכים יהודיים, מסורת ושפה באים לידי ביטוי באופן יומיומי במסגרת מדינת ישראל, הרי שמחוץ לגבולות המדינה המשכיות היהדות איננה מובנת מאליה שכן אדם הרואה את עצמו יהודי ומתגורר במדינה שאיננה יהודית ועל-פניו איננה מקדמת את רעיון היהדות, יתקשה לשמור על המשכיות היהדות. שינויים באורך חייהם של היהודים בתפוצות עשויה לפגוע לאורך זמן בזהות היהודית כאשר אלה נדרשים לאזן בין השתלבות מלאה בחברה המקומית תוך כדי יצירת נאמנות והעדפה למדינה שבה הם חיים לבין תחושת החשיבות לשמור על ערכים יהודיים ולגלות נאמנות ואהדה כלפי מדינת ישראל המהווה בית ליהודים. תהליך זה מתרחש במדינות רבות כדוגמת ארה"ב בריטניה וקנדה, שבהן יהודים חיים הרחק ממדינת ישראל, לעיתים הרחק מהמסורת היהודית, הם משתלבים בשכונות רב-תרבותיות, אך במקביל עולה ההתנגשות האם אלה נדרשים לפתח נאמנות וזהות מקומית או העדפה לזהות יהודית ותמיכה בישראל (Encel, & Stein, 2003: 2).

למעשה החל משנות ה-80 חלה ירידה במספר הקהילות היהודיות בארה"ב, וזה בא לידי ביטוי בהשתלבות יהודים בשכונות מגוונות מבחינה דתית, אתנית ותרבותית; בשחיקת החינוך והערכים היהודיים; שיעור התבוללות הולך וגדל; הפחתה בהשתתפות פולחנים יהודיים ושחיקה באהדה לישראל. מאידך עולה הטענה כי קהילות יהודיות ממשיכות לשגשג בערים מרכזיות למשל בקנדה ואוסטרליה וקהילות אלה ממשיכות לנהל חיים בעלי ערכים ועקרונות יהודיים תוך שמירה על זהות וקהילה יהודית (Encel, & Stein, 2003: 24, 79). תתי הפרקים הבאים יבחנו כיצד באה לידי ביטוי ההמשכיות היהודית במסגרת החינוך, ההתבוללות והקשר עם ישראל באופן כללי והן בקרב צעירים אמריקנים.

חינוך יהודי

כאשר בוחנים את החינוך היהודי ובעיקר בארה"ב הכוונה היא האם יהודים צעירים נמצאים במסגרות חינוכיות ייחודיות המדגישות את הזהות היהודית החל מקידום החינוך על התרבות היהודית, הדת, מדינת ישראל, השפה העברית, היסטוריית היהודים ועוד. לרוב, במדינות מערביות – קל וחומר בארה"ב, ישנו קושי מהותי לשלב תכניות חינוך בבתי ספר ציבוריים האוסרים על קידום דת אחת על פני דת אחרת וזאת עקב החוקה המקומית שקובעת כי אין להעדיף דת אחת על פני דת אחרת במסגרת הממסד ושלוחותיו. תהליך זה מונע את לימודי הדת באשר היא וישנו ניסיון משמעותי לא רק להימנע מלימודים על דת כזו או אחרת, אלא החשיבות היא ללמד על המדינה החילונית, הדמוקרטית ומוסדותיה. בהתאם לכך כל מוסד חינוכי המבקש לקדם תכניות לימוד בהתאם לדת מסוימת חייב להיות בית ספר פרטי, תוך כדי שהוא חייב לעמוד בסטנדרטים מינימאליים של תכניות לימוד כלליות כמו מתמטיקה והיסטוריה (Walzer, 2012: 11-12).

מערכת החינוך היהודית בארה"ב התפתחה לאחר מלחמת העולם השנייה הן במסגרת בתי ספר פרטיים והן במסגרות חינוכיות בלתי פורמאליות כדוגמת פעילויות חינוכיות קהילתיות המקדמות את ערכי היהדות. תכניות אלה כוללות הן פעילויות של ארגונים דתיים מובהקים כדוגמת חב"ד והן פעילויות בחסות מדינת ישראל המבוצעות על-ידי הסוכנות היהודית, הנוער העובד וסוכנויות רשמיות אחרות. המטרה היא להגביר הן את ההבנה אודות היהדות, המסורת וערכים, והן כדי ליצור זיקה בין היהודים המקומיים לישראל ושיפור מעמדה של מדינת ישראל (Saxe, & Boxer,